

O NOVIM IZMJENAMA OBITELJSKOG ZAKONA

Prvoga siječnja 2008. godine stupile su na snagu nove izmjene Obiteljskog zakona koji je usvojen 2003. godine (NN 116/2003, 17/1004, 136/2005, 107/2007). Osnovni je cilj novele bio usavršavanje instituta uzdržavanja. Također, novela je bila prigoda za poneko nomotehničko poboljšanje te pojašnjenje normi, kao odgovor na dvojbe koje su se pojavile u praksi.

U području **bračnog prava** nisu učinjene nikakve izmjene, dok je područje **pravnih odnosa roditelja i djece** tek neznatno mijenjano, većinom u dijelu koji se odnosi na podrijetlo djeteta začeto uz medicinsku pomoć. Uz nužnu terminološku promjenu (riječ donator je osnovano promijenjena u darivatelj), otklonjeni su nedostaci nastali uslijed nestručne intervencije u zakonski tekst u prethodnoj noveli (NN 17/2004). Sad je izričito naveden rok za osporavanje majčinstva ženi koja je rodila dijete začeto najnom stanicom druge žene te ženi čijom je najnom stanicom dijete začeto bez njezina ovjerovljenog (ne samo pisanog, kao do sada) pristanka. Objema pripada subjektivni rok od šest mjeseci od saznanja da je došlo do oplodnje, a ako je do saznanja došlo prije rođenja djeteta, rok počinje teći rođenjem djeteta. Objektivan je rok u oba slučaja do sedme godine života djeteta.

U vezi s roditeljskom skrbi, dana je ovlast izvanparničnom sudu odlučiti o susretima i druženju (biološkog ili posvojenog) djeteta s bivšim roditeljevim izvanbračnim drugom, odnosno bivšom maćehom ili očuhom, na prijedlog svih navedenih osoba, a uz poštivanje dobrobiti djeteta. Na taj su način i bivši tazbinski srodnici prepoznati kao osobe s kojima dijete možda želi održavati kontakte, neovisno o drugim odnosima u obitelji, što je rješenje koje je i dosad postojalo za bake i djedove, odnosno braću i sestre te polubraću i polusestre.

U odnosu na institut **posvojenja**, učinjene su dvije promjene. Prva se odnosi na novu normu da će matičar u maticu rođenih upisati bilješku o izvršenom posvojenju uz napomenu da se na temelju tog upisa više ne izdaju isprave, nakon čega će matičar izvršiti novi temeljni upis činjenice rođenja. Za razliku od opisane, druga promjena nije nesporna u obiteljskopravnoj teoriji. Naime, novelom Obiteljskog zakona ukinuta je gornja dobna granica za posvojitelje. Dosadašnje je rješenje predviđalo da osoba mora biti u životnoj dobi od 21 do 35 godina, da mora biti starija od posvojenika najmanje 18 godina, a da je najveća dopuštena dobna razlika između posvojitelja i posvojenika 45 godina (najveća dobna razlika je pomaknuta i prethodnom novelom, s 40 na 45 godina). Sad Zakon određuje samo da posvojitelj mora u pravilu biti stariji od 21 godine (iznimno i mlađi, ako postoje osobito opravdani razlozi!), a starija od posvojenika najmanje 18 godina. Nije posve jasno koji su razlozi naveli zakonodavca na ovakvu izmjenu, no smatramo da nije učinjena u dobrobiti djeteta, te da se neosnovano odstupa od rimskog načela *adoptio naturam imitatur*.

Skrbništvo ovom zakonskom izmjenom nije mijenjano, tek je usvojena norma prema kojoj skrbnik ne može za ime i za račun šticećenika sklopiti ugovor o dosmrtnom uzdržavanju, čime se izrijekom odgovorilo na dvojbe koje su se pojavljivale u praksi.

Institut čija je promjena zapravo svrha ove novele jest **uzdržavanje**, što je potaknuto činjenicom da gotovo polovica roditelja – obveznika uzdržavanja – ne ispunjava svoju zakonom propisanu obvezu što rezultira time da preko 40 000 djece ne ostvaruje ovo svoje pravo. Poboljšanja instituta mogu se, kako je već bilo vidljivo iz konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama iz rujna 2007., svrstati u tri skupine: promjene koje se odnose na pravno uređenje uzdržavanja općenito, promjene u

određivanju uzdržavanja te promjene koje se odnose na postupak pred sudom.

U vezi s prvom skupinom, tj. **promjenama koje se odnose na pravno uređenje uzdržavanja**, istaknuli bismo izjednačavanje redovitog i izvanrednog školovanja, uz pravo roditelja da traži i dobije podatke o djetetovom obrazovanju odnosno zaposlenju od nadležnih tijela i pravnih osoba. Nadalje, prema Noveli, roditelj ima pravo tražiti utvrđenje prestanka, odnosno smanjenja obveze uzdržavanja punoljetnog djeteta, u skladu s načelom pravednosti. U odnosu na uzdržavanje između svih obveznika uzdržavanja, izrijeком je određeno da se može istaknuti zahtjev za uzdržavanje samo od dana podnošenja tužbe, a ne od dana kad je obveza nastala, što je sukladno načelu *nemo pro praeterito allitur*. Posve opravdana iznimka od tog pravila određena je za obvezu roditelja prema maloljetnoj djeci, sukladno kojoj je roditelj dužan isplatiti naknadu za uzdržavanje i unatrag od kada je prestao davati uzdržavanje pa do podnošenja tužbe. Također, s ciljem pojačane zaštite majčinstva, određeno je i proširenje dužnosti oca djeteta za plaćanje uskraćenog uzdržavanja majci djeteta i za vrijeme prije podnošenja tužbe.

Druga skupina, dakle **promjene u određivanju uzdržavanja**, na vrlo sustavan i minuciozan način nastoje olakšati ostvarenje uzdržavanja. *Inter alia*, u postupku protiv prvopozvanog obveznika na uzdržavanje moguće je tužbom obuhvatiti i podredne obveznike, u skladu s načelom efikasnosti. Roditelji i djeca mogu sad sklopiti i nagodbu o uzdržavanju i tijekom postupka pred sudom, a ne samo, kao do sada, pred centrom za socijalnu skrb. Iznimno je važna i odredba prema kojoj je za ovrhu iznosa za uzdržavanje djeteta moguće cijelo novčano primanje zahvatiti ovrhom i to najviše do dijela koji predstavlja $\frac{1}{4}$ prosječne *netto* plaće po zaposlenome u pravnim osobama u Republici Hrvatskoj u prethodnoj godini.

Novina je i ovlast suda da pri utvrđivanju mogućnosti davatelja uzdržavanja uzima u obzir i cjelokupno imovinsko stanje, a ne samo primanja i stvarne mogućnosti stjecanja zarade. Nadalje, propisan je minimalni iznos koji je potreban za mjesečno uzdržavanje djeteta prema dobnim skupinama, a koji su dužni plaćati roditelji koji ne žive s djetetom (od 17% do 22% prosječne plaće). Izrijeком je propisano i to da se doprinos roditelja koji ne živi s djetetom vrijednosno izjednačuje s novčanim iznosom uzdržavanja koje je dužan plaćati roditelj koji ne živi s djetetom.

Određena je i dužnost centra za socijalnu skrb da u ime djeteta pokrene i vodi parnicu za uzdržavanje odnosno povećanje uzdržavanja te ishodi ovrhu odluke. Vrijedna je novina dužnost centra da protiv osobe koja svoju dužnost ne ispunjava redovito i u cijelosti podnese kaznenu prijavu, budući da je povreda dužnosti uzdržavanja kazneno djelo. Također, određena je ovlast i obveza centra za socijalnu skrb, koji je isplatio privremeno uzdržavanje, obavijestiti nadležno državno odvjetništvo koje će pokrenuti spor protiv obveznika uzdržavanja. Time se opravdano nastoji teret parničenja s neplatišama prenijeti na državu, što je dobrodošla promjena.

U odnosu na treću skupinu normi kojima se nastoji poboljšati institut, naime **promjenama koje se odnose na sudski postupak radi uzdržavanja**, u vezi s prethodno navedenim osnažena je obveza centra za socijalnu skrb na plaćanje privremenog uzdržavanja na način da su centri sad dužni takvo uzdržavanje bezuvjetno isplaćivati, a prema obvezniku uzdržavanja imaju pravo postaviti verzijski zahtjev. Nadalje, u parnici radi uzdržavanja protivnik maloljetnog djeteta ili djeteta nad kojim roditelji ostvaruju roditeljsku skrb može se odreći tužbenog zahtjeva odnosno priznati ga, čime se, zbog ostvarenja dobroti djeteta, odstupa od općih pravila građanskog procesnog prava. Na istoj je crti i norma prema

kojoj se u sporovima o uzdržavanju takvog djeteta može sklopiti sudska nagodba, ako sud ocijeni da je sporazum stranaka sukladan dobrobiti djeteta.

Odredbe o **imovinskim odnosima** nisu mijenjane, tek je unesena vrijedna odredba u vezi s imovinskim odnosima roditelja i djece, prema kojoj je za sklapanje ugovora kojima se raspolože budućim imovinskim pravima djeteta, a vezano uz njegove sportske, umjetničke ili slične aktivnosti, potrebno prethodno odobrenje centra za socijalnu skrb.

Usavršavanje propisa mora biti promišljeno i ne prečesto, no ponekad ozbiljni problemi u praksi potaknu zakonodavca na učestalije promjene nego što bi to teoretski bilo nužno. Jedna je od takvih situacija bilo nedovoljno dobro uređenje instituta uzdržavanja. Vjerujemo da je novela tog obiteljskopravnog instituta bila potrebna, barem iz dva razloga. Prvo, kako bi se razjasnile dvojbe koje su se pojavljiva-

le u praksi, a koje su ovaj institut učinile najproblematičnijim institutom obiteljskog prava. I drugo, sukladno jednoj od zadaća propisâ, a to je zacrtavanje smjera kojim društvo treba ići, ponovo istaknuti da je obveza uzdržavanja djece prije svega na roditeljima koji su uvijek prvi pozvani brinuti se o svojoj djeci. U tome im država može pomoći, ali ih i kazniti za nepoštivanje izvršavanja tog prava i dužnosti, te su stoga opravdano osnažene ovlasti državnih tijela i njihova suradnja u prisilnom namirenju potraživanja protiv neodgovornih roditelja. Novi Obiteljski zakon opsežan je, ali koherentan propis, koji je novelom usavršen, čime je postignuta još viša razina usklađenosti s europskim i globalnim standardima. Ipak, pred njim, kao što je uvijek slučaj kod usvajanja novih propisa, tek stoji najveći izazov, a to je pravilna i pravodobna primjena u praksi.

Irena Majstorović

